Aluevaalien aikataulut

Ensimmäisten aluevaalien vaalipäivä on sunnuntai 23.1.2022. Tämän mukaisesti vaalien muut tärkeät ajankohdat ovat seuraavat:

- kampanja-aika alkaa: 23.7.2021
- aluevaltuuston koon määräävä hyvinvointialueen asukasluku: 31.8.2021
- äänioikeusrekisterin tietojen poimintapäivä (millä hyvinvointialueella kukin on äänioikeutettu): 3.12.2021
- ehdokashakemusten jättöpäivä: 14.12.2021 ennen klo 16
- ehdokasasettelun (ml. ehdokasnumerot) vahvistaminen: 23.12.2021
- äänioikeusrekisteri lainvoimainen 11.1.2022
- kotiäänestykseen ilmoittautuminen päättyy 11.1.2022 klo 16
- ennakkoäänestys kotimaassa: 12. – 18.1.2022
- ennakkoäänestys ulkomailla: 12. – 15.1.2022
- tulosten vahvistaminen: 26.1.2022
- valtuustot aloittavat työnsä 1.3.2022.

Miten aluevaalit toimitetaan?

Aluevaaleissa vaalipiirinä on hyvinvointialue. Ehdokkaat asetetaan koko hyvinvointialueelle, äänestäjät äänestävät vain oman hyvinvointialueensa ehdokkaita ja tulos lasketaan hyvinvointialuekohtaisesti.

Aluevaalien vaalitapa on suhteellinen, avoin listavaali samalla tavalla kuin kuntavaaleissa. Suhteellinen vaalitapa tarkoittaa sitä, että puolue saa valittavaan toimielimeen, tässä tapauksessa aluevaltuustoon paikkoja samassa suhteessa kuin se saa ääniä vaaleissa. Jos puolue saa noin 20 % vaaleissa annetuista äänistä, sen tulisi saada myös noin 20 % jaettavina olevista paikoista. Suhteellisuus toteutetaan aluevaaleissakin ns. d'Hondt'in menetelmällä, jota meillä käytetään jo eduskuntavaaleissa, kuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa.

Äänioikeus

Äänioikeus aluevaaleissa määräytyy vastaavalla tavalla kuin kuntavaaleissa: äänioikeutettu on jokainen viimeistään vaalipäivänä 18 vuotta täyttävä henkilö, joka on

a) Suomen tai muun EU:n jäsenvaltion taikka Islannin tai Norjan kansalainen ja jonka kotikunta on joku kyseiseen hyvinvointialueeseen kuuluva kunta 51. päivänä ennen vaalipäivää; tai

b) muun valtion kansalainen, jonka kotikunta on joku kyseiseen hyvinvointialueeseen kuuluva kunta on 51. päivänä ennen vaalipäivää ja jolla on ollut yhtäjaksoisesti kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan laskettuna 51. päivästä ennen vaalipäivää; tai

c) EU:n tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa ja jolla on asuinpaikka kyseiseen hyvinvointialueeseen kuuluvassa kunnassa 51. päivänä ennen vaalipäivää edellyttäen, että hänen tietonsa on talletettu hänen pyynnöstään väestötietojärjestelmään ja että hän on kirjallisesti ilmoittanut Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää haluavansa käyttää äänioikeuttaan aluevaaleissa.

Vaalikelpoisuus

Vaalikelpoinen eli kelpoinen ehdokkaaksi aluevaaleissa on henkilö,
1) joka on kyseisen hyvinvointialueen asukas (jonka kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen),
2) jolla on jollakin hyvinvointialueella äänioikeus aluevaaleissa ja
3) jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi.

Vaalikelpoisuuden rajoituksista säädetään hyvinvointialuelain 77 §:ssä: Vaalikelpoinen aluevaltuustoon ei ole
1) valtion virkamies, joka hoitaa välittömästi hyvinvointialuetta koskevia valvontatehtäviä;
2) hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö, joka toimii aluehallituksen tai lautakunnan tehtäväalueen tai hyvinvointialueen liikelaitoksen johtavassa tehtävässä tai sellaiseen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä;
3) hyvinvointialueen määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön;
4) hyvinvointiyhtymän jäsenenä olevan hyvinvointialueen aluevaltuuston osalta hyvinvointiyhtymän palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun hyvinvointialueen palveluksessa olevaan henkilöön.

Edellä tarkoitetussa palvelussuhteessa oleva on kuitenkin vaalikelpoinen valtuutetuksi, jos palvelussuhde päättyy ennen kuin valtuutettujen toimikausi alkaa.

Ehdokasasettelu

Ehdokkaita aluevaaleissa voivat asettaa puoluerekisteriin merkityt puolueet ja valitsijayhdistykset. Puolueet voivat muodostaa vaaliliittoja ja valitsijayhdistykset yhteislistoja. Asetetut ehdokkaat ovat ehdokkaina koko hyvinvointialueella.

Puolueen ehdokkaat asettaa joku puolueen keskusorganisaation nimeämä ja aluevaalilautakunnalle ilmoittama hyvinvointialueella toimiva puolueyhdistys.

Valitsijayhdistyksen voi perustaa vähintään 50 hyvinvointialueella asuvaa äänioikeutettua.

Ehdokaslistan maksimipituus on 1,25 kertaa hyvinvointialueella valittavien valtuutettujen määrä.

Kunkin ehdokkaan kohdalle ehdokaslistojen yhdistelmään merkitään numeron, nimen ja ammatin lisäksi hänen kotikuntansa.

Puolueet ja valitsijayhdistykset tekevät ehdokashakemukset aluevaalilautakunnalle. Aluevaalilautakuntien yhteystiedot ilmoitetaan myöhemmin.

Oikeusministeriö on laatinut aluevaalien ehdokasasettelulomakkeet.

Vaaliviranomaiset

Uutena vaaliviranomaisena kullekin hyvinvointialueelle perustetaan aluevaalilautakunta, jonka tehtävänä on aluevaalien ehdokasasettelun vahvistaminen ja aluevaalien vaalituloksen vahvistaminen.

Kuntien nykyiset vaaliviranomaiset (kunnan keskusvaalilautakunta, vaalilautakunnat, vaalitoimikunnat ja vaalitoimitsijat) toimivat myös aluevaaleissa normaaliin tapaan.

Aluevaalien ennakkoäänten laskenta ja vaalipäivän äänten tarkastuslaskenta suoritetaan kunkin kunnan keskusvaalilautakunnassa. Aluevaalilautakunnan tehtäväksi jää kuntien tuloksen yhdistäminen koko hyvinvointialueen vaalitulokseksi ja valittujen valtuutettujen määrääminen. Sanottu työnjako tarkoittaa äänestyslippujen laskentatyön kaksinkertaistumista vaalilautakunnissa ja kunnan keskusvaalilautakunnassa.

Aluevaalien kustannukset

Hyvinvointialue vastaa aluevaalilautakunnan toiminnasta aiheutuvista kustannuksista. Kunnat vastaavat nykyiseen tapaan kuntien vaaliviranomaisten toiminnasta aiheutuvista kustannuksista. Jos kuntavaalien kanssa samanaikaisesti toimitettavista aluevaaleista aiheutuisi kunnille ylimääräisiä kustannuksia, niistä vastaisi hyvinvointialue.

Aluevaalien ääntenlaskenta

Aluevaalien ääntenlaskenta suoritetaan samalla tavoin kuin kuntavaalien ääntenlaskenta.

Aluevaalien ennakkoäänet laskee ja vaalipäivän äänten tarkastuslaskennan suorittaa kunkin kunnan keskusvaalilautakunta. Laskennan valmistuttua kukin keskusvaalilautakunta ilmoittaa kunnassa kullekin ehdokkaalle sekä puolueelle, vaaliliitolle ja yhteislistalle annetut äänimäärät ja mitättömien äänten määrän aluevaalilautakunnalle, joka, saatuaan ilmoituksen kaikilta hyvinvointialueen kunnilta, vahvistaa niiden mukaisen aluevaalien tuloksen hyvinvointialueella.

Aluevaaleista valittaminen

Aluevaalien tuloksen vahvistamista koskevaan päätökseen voidaan tehdä valitus hallinto-oikeudelle 14 päivän kuluessa siitä, kun vaalien tulos on julkaistu.

Seuraavat tahot voivat tehdä valituksen sillä perusteella, että päätös on lainvastainen:

- se, jonka etua tai oikeutta päätös loukkaa,
- jokainen ehdokas sekä
- jokainen vaaleihin osallistunut puolue tai yhteislista

Lisäksi seuraavat tahot voivat tehdä valituksen sillä perusteella, että aluevaalit on toimitettu virheellisessä järjestyksessä:

- jokainen hyvinvointialueella äänioikeutettu henkilö
- hyvinvointialueen jäsen

Jos vaaliviranomaisen päätös tai toimenpide on ollut lainvastainen ja lainvastaisuus on ilmeisesti saattanut vaikuttaa vaalien tulokseen, vaalien tulos on oikaistava tai, jos se ei ole mahdollista, vaalit on määrättävä uusittaviksi asianomaisella hyvinvointialueella.

Hallinto-oikeuden päätöksestä voidaan tehdä jatkovalitus korkeimmalle hallinto-oikeudelle.